

Asia: VN/22264/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Suomen UNICEFin lausunto sosiaali- ja terveysministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 56 a §:n muuttamisesta

Viite: VN/22264/2023

UNICEFin tehtävä on edistää ja myös arvioida YK:n lapsen oikeuksien toteutumista. Suomen UNICEF edustaa kansainvälistä UNICEFia Suomessa. Työmme perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, ja myös tässä lausunrossamme arvioimme esitysluonnosta lasten ja lapsen oikeuksien sopimuksen kannalta.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia siten, että hyvinvointialueilla, Helsingin kaupungilla ja HUS-yhtymällä ei jatkossa pääsääntöisesti olisi enää lakisääteistä velvoitetta järjestää kiireellisen hoidon lisäksi välttämättömiksi arvioituja terveydenhuollon palveluja laittomasti maassa oleskeleville henkilöille. Hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän tulisi kuitenkin edelleen järjestää laittomasti maassa oleskeleville lapsille tarvittavat terveydenhuollon palvelut saman laajuisina kuin hyvinvointialueen asukkaille. Lisäksi vakavan pitkäaikaisen vamman tai sairauden vuoksi välttämättömiksi arvioidut terveydenhuollon palvelut sekä välttämättömiksi arvioidut raskauteen liittyvät tai ihmisten välillä tarttuvien tartuntatautien ehkäisyä ja hoitoa koskevat terveydenhuollon palvelut tulisi edelleen järjestää myös laittomasti maassa oleskeleville henkilöille. Lisäksi laittomasti maassa oleskelevalle henkilölle, joka on muun terveydellisen syyn vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa, olisi järjestettävä tämän syyn vuoksi välttämättömiksi arvioidut terveydenhuollon palvelut. Henkilölle alaikäisenä aloitettu hoito olisi järjestettävä hoidon loppuun saakka, vaikka henkilö tulisi täysi-ikäiseksi.

Myönteistä:

UNICEF pitää tärkeänä, kuten on esitysluonnoksessa (56 a§) esitetty, että terveyspalvelut turvataan paperittomille lapsille saman laajuisina kuin hyvinvointialueiden asukkaille. Tätä syrjimätöntä käytäntöä edellyttää myös YK:n lapsen oikeuksien sopimus (art. 24 ja art. 2).

Myönteistä on myös se, että esitysluonnoksen mukaan paperittomille raskaana oleville tarjottaisiin myös jatkossa välttämättömät terveyspalvelut, kuten neuvolapalvelut ja synnytystä koskevat palvelut. Raskauteen liittyvinä välttämättöminä kiireettöminä palveluina pidetään esitysluonnoksen mukaan (s. 37) ainakin raskauden ehkäisyä, seurantaa ja keskeytystä sekä synnytystä koskevia palveluja.

Tätäkin tukee YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen artikla 24 2. d) kohta, jossa veloitetaan valtioita asianmukaisesti toimii ”taatakseen asianmukaisen terveydenhoidon odottaville ja synnyttäneille äideille”. YK:n lapsen oikeuksien komitea totesi myös Suomelle antamissaan suosituksissa kesäkuussa 2023, että sopimusvaltion tulee tarjota sosiaali- ja terveyspalveluja kaikille, myös paperittomille, lapsille ja raskaana oleville naisille (CRC/C/FIN/CO/5-6 (um.fi) kohta 31, b).

Moitittavaa:

esitysluonnoksessa on tunnistettu esitettyjen lakimuutosten välillisiä vaikutuksia lapseen jos heistä huolehtivien aikuisten oikeuksia heikennetään. Luonnoksessa tuodaan esiin aikuisen keskeinen rooli huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta (s. 23 – 24).

YK:n lapsen oikeuksien sopimus painottaa useassa kohdassa lapsen huoltajan velvollisuuksia ja oikeuksia huolehtia lapsestaan (keskeisesti muun muassa LOS, art. 5). Sopimusvaltioiden tulee, sopimuksen mukaan, ”tunnustettujen oikeuksien takaamiseksi ja edistämiseksi antaa vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua” ja ”lapsen edun on määrättävä heidän toimintansa”. (LOS, art. 18). Tähän velvollisuuteen viitataan myös esitysluonnoksessa (s. 23) ja todetaan esityksen myös heikentävän perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaista julkista tukea.

Tämän huomioimiseksi myös synnytyksen jälkeiset palvelut tulisivat kuulua välttämättömiin terveyspalveluihin.

Jos synnytyksen jälkeisiä palveluja ei taata, valtio epää vanhemmalta lapsen oikeuksien sopimuksen velvoittaman ”asianmukaisen avun”. Synnyttäneen vanhemman terveys ja synnytyksestä palautuminen on oleellinen vastasyntyneen terveydelle, ja vanhemman ja lapsen tulevalle kiintymyssuhteelle. UNICEF on arvioinut, että joka päivä kuolee 6 300 lasta ensimmäisenä elinkuukautenaan. Keskeisenä syynä on epätasa-arvoisen terveydenhuoltopalvelut, jolloin myös äitien synnytyksen jälkeiset komplikaatiot jäävät huomaamatta (<https://www.unicef.org/health/maternal-and-newborn-health>).

Myös paperittomien vanhempien tai muun lapsesta vastuussa olevien aikuisten tulisi saada oikeus välttämättömiin terveyspalveluihin. Kuten esitysluonnoksessa aivan oikein todetaan (kohta 4.2.1.3): ”Jos lapsesta huolehtiva aikuinen saisi jatkossa vain kiireellistä hoitoa, tämä voisi heikentää aikuisen terveyttä ja toimintakykyä sekä vaikuttaa aikuisen kykyyn huolehtia lapsen tarpeista”. Lapsen huoltajastaan riippuvaisesta asemasta johtuen huoltajalle myöntämättä jätetyt terveydenhuollon palvelut heikentävät lapsen mahdollisuuksia osallistua hänelle kuuluviin palveluihin, kuten varhaiskasvatukseen, koulutukseen tai terveydenhuoltoon. Tästä syntyy helposti noidankehä: vanhemman puutteellinen toimintakyky lisää riskiä joutua turvatutumaan lastensuojelutoimiin.

Esitysluonnoksen tavoitteena on myös kustannussäästöt. Terveydenhuollon epääminen väärässä kohdin tarkoittaa helposti kustannusten nousua toisaalla: esimerkiksi vakavampia terveysongelmia tai kalliita lastensuojelutoimia.

Nyt esitetyt lakimuutokset koskevat tällä hetkellä hyvin pientä ihmisryhmää, ja arvioita tulevista määristä ei ole esitetty. Oletettavaa on, että nyt tekeillä olevat muut maahanmuuttoa koskevat lakimuutokset pienentävät tätä joukkoa entisestään.

Onkin kyseenalaista, tämän kohderyhmän kokokin huomioiden, mitä säästöä tuo nyt esitetyt muutokset tuovat, ottaen huomioon myös näihin esityksiin käytetty valmistelu-aika.

Helsingissä 5.7.2024

Inka Hetemäki

Ohjelmajohtaja

Suomen UNICEF

Hetemäki Inka
Suomen UNICEF ry